

KRYZYS RELIGIJNY I IDEOLOGICZNY W EUROPIE W XIV-XV W.

Nepotyzm – obsadzanie urzędów kościelnych przez krewnych.

Schizma – rozłam w Kościele.

Herezja – pogląd sprzeczny z dogmatami wiary.

Sekularyzacja – zeświecczenie, przejęcie własności kościelnej przez władzę świecką.

Żakeria – nazwa pochodzi od potocznej nazwy chłopów francuskich „Jaques” – „kubusie”.

Kryzys Kościoła był nierozzerwalnie związany z kryzysem gospodarczym, który odbił się znacząco na dochodach dóbr kościelnych, a w szczególności klasztorów. Wielu mnichów opuszczało konwenty by zebrać i wyłudzać jałmużnę. Skutkiem tego było zeświecczenie wielu księży, upadek niektórych klasztorów, skłócenie zakonników. Problemem były również dziesięciny, których wierni nie chcieli płacić. Ta walka o dochody musiała się odbić niekorzystnie na autorytecie kleru.

1. Niewola awiniońska 1309 – 1377 – okres, w którym papieże rezydowali w Awinionie.

Został zapoczątkowany przez papieża **Klemensa V (1305—1314)**, który w 1309 r. obrał za swą siedzibę francuskie miasto Awinion. Przyczyną przeniesienia się papieża do Awinionu było powstanie chłopskie we Włoszech oraz niespokojna sytuacja polityczna. Klemens V był z pochodzenia Francuzem. Został osadzony na tronie papieskim przez króla Francji Filipa IV Pięknego i znajdował się pod jego silnym wpływem. Świadczy o tym choćby fakt przeniesienia siedziby oraz rozwiązanie zakonu Templariuszy, zgodnie z wolą Filipa IV. Papież przeniósł stolicę tymczasowo, jednak jego pobyt przedłużył się gdy wzrosły wpływy francuskie w kolegium kardynalskim.

Nieobecność papieża w Państwie Kościelnym nie była dla nich korzystna gdyż wielu feudałów skorzystało z okazji by uniezależnić państwo od władzy papieża. Doszło do tego, że Innocenty IV musiał wysłać armię by przywrócić Państwo Kościelne papieżowi.

Niewola została zakończona przez **Grzegorza XI (1370 – 1378)**, który powrócił do Rzymu w 1377 r.

Skutki niewoli awiniońskiej:

a) utrata autorytetu ideologicznego i politycznego papieża na skutek:

- przyjęcia opieki królów francuskich
- ograniczenia jurysdykcji kościelnej na rzecz jurysdykcji królewskiej
- monarcha odzyskał prawa do inwestytury urzędników kościelnych (biskupów)
- opodatkowanie duchowieństwa

b) upadek autorytetu moralnego Kościoła spowodowany:

- korupcja wśród urzędników kościelnych
- rywalizacją o intratne beneficja
- nepotyzmem
- nie przestrzeganiem idei ubóstwa
- narzucania wysokich opłat na rzecz Kościoła

c) budowa monarchii papieskiej:

- uregulowanie systemu fiskalnego
- udoskonalenie systemu sądów papieskich
- rozpowszechnieni inkwizycji, której zadaniem było utrzymywanie czystości wyznania.

2. Wielka Schizma 1378 – 1417

Przyczyny – zatarg wewnętrzny Kościoła o zakres władzy papieskiej. papież **Urban VI** nie uznał władzy kolegium kardynalskiego. Kardynałowie uznali jego wybór za nieważny i w 1378 r. wybrali antypapieża **Klemensa VII**. Nie udało mu się utrzymać we Włoszech za swoją siedzibę uznał więc Awinion. Walka o władzę w Kościele między Urbanem VI i Klemensem VII przeniosła się na arenę międzynarodową:

- Klemensa VII popierała Francja, Szkocja, Sabaudia, Kastylia i Aragonia.
- Urban VI miał poparcie Anglii, Portugalii, Niemiec i Węgier.

Śmierć obu papieża nie przyniosła rozwiązania gdyż wybrano ich następców:

- w Rzymie – **Bonifacego IX** (1389 – 1404)
- w Awinionie – **Benedykta XIII** (1394 – 1423)

Autorytet obu papieży coraz bardziej podupadał. Zaczęły szerzyć się doktryny antypapieskie, które miały coraz więcej zwolenników. Uznano, że tylko sobór powszechny jest w stanie zakończyć schizmę.

Próby przezwyciężenia schizmy:

- **1409 – sobór w Pizie** – uznał obu papieży za niegodnych i powołał Aleksandra V na tron papieski. Wybór ten miał zakończyć schizmę, a tytko ją pogłębił gdyż rezydowało trzech papieży. Po śmierci Aleksandra V jego miejsce zajął Jan XXIII. Nadal **rezydowało 3 papieży**.
- **1414 – 1418 – sobór w Konstancji** – zakończenie rozłamu i **wybór jednego papieża – Marcina V** (1417) pozostali ustąpili. **Był to koniec schizmy**. Marcin V miał za zadanie zreformować Kościół. Sobór uchwalił zwierzchnią rolę soboru w Kościele, który miał być zwoływany co 10 lat.
- **1431-1449 – sobór w Bazylei** – miał się zająć: reformą Kościoła, kwestią husytyzmu, unią z Kościołem greckim. Ówczesnym papieżem był Eugeniusz IV, który dążył do całkowitej likwidacji husytyzmu. Był również przeciwny umocnieniu pozycji soboru i uznania jego władzy zwierzchniej nad soborem. Dążył za wszelką cenę by przenieść sobór z Bazylei do Włoch. Doprowadziło to do rozłamu wśród kardynałów; część z nich wybrała antypapieża Feliksa V (1439). Rozłam ten trwał jednak tylko 6 lat do 1445 r.

Koncyliaryzm – był programem przezwyciężenia schizmy w Kościele katolickim, dzięki uznaniu wyższości władzy soboru nad papieżem – odmawiał papieżowi najwyższej władzy w Kościele. Szczególnie dobitnie idee koncyliarystów były głoszone na soborze w Konstancji. Został uznany za herezję przez Eugeniusza IV.

3. Herezje

a) lollardowie – Jan Wiklif (John Wicleff – zmarł 1384) Anglia

Poglądy:

- jedynym źródłem prawdy jest Pismo Święte,
- zwolennik jego swobodnej interpretacji,
- liturgia w języku narodowym,
- głową Kościoła w państwie winien być panujący monarcha,
- potępienie przywiązania duchowieństwa do dóbr materialnych,
- zwolennik sekularyzacji dóbr kościelnych

b) husytyzm – Jan Hus (1369 – 1415) – Czechy XV w.

Poglądy:

- uznawał Pismo Święte za jedyne źródło wiary
- głosił konieczność jego tłumaczenia na języki narodowe
- nie uznawał władzy świeckiej papieża
- uważał, że duchowieństwo nie ma wyłączności na głoszenie słowa bożego
- był przeciwny bogaceniu się duchowieństwa; popierał ideę ubóstwa,
- potępiał odpusty za grzechy
- uznawał komunię pod dwoma postaciami, był przeciwny zarezerwowaniu komunii w postaci chleba i wina tylko dla duchowieństwa,

c) spirytuałowie – odłam franciszkanów

Głosili hasła wyrzeczenia się dóbr materialnych doktryna ubóstwa.